

Česko-lužický

Ročník XXI
Číslo 4 / duben 2011

věstník

Josef Lebeda

* * *

Odvracejí se od něj
odvracejí
a přece touží
nevědí po čem
touží a nevědí
prázdní
hladoví
žízňiví
vyprahlí touží
po něm
právě tak
jako když nadešel
jeho vítězný den
světlo země
světlo kosmu
Zmrtvýchvstání

Wotwobroćeja so
wot njeho
a tola žedža
njewědža za čim
žedža a njewědža
prózdni
hlódní
lačni
wuprahnjeni žedža
za nim
runje tak kaž tehdy
jako přińdže
džeń jeho dobyća
swětlo zemje
swětlo kosmosa
Zrowastanjenje

Báseň byla otištěna v listě *Nový hlas – Zpravodaj KDU-ČSL 7/2003, IV – Příloha*. Překlad do lužické srbštiny Zuzana Bláhová-Sklenářová; za korekturu překladu patří poděkování panu Rafaelu Ledźborovi.

Křtiny (Bluň, Horní Lužice pruská) z palety Ludvíka Kuby. Převzato ze *Čtení o Lužici* od téhož autora (Družstevní práce 1925).

Z DOMOVA

Dne 26. 2. se v budově Lužického semináře uskutečnila valná hromada Společnosti přátel Lužice (SPL). Zúčastnilo se 32 členů a dále řada hostů. Po odsouhlasení programu vystoupil předseda SPL Petr Kaleta, aby zhodnotil kulturní a vědeckou činnost, přednášky, spolupráci s jinými organizacemi a podal informace o členské základně. Nyní má společnost 138 členů. Dále informoval o nových prostorách v budově semináře, které bude moci společnost využívat. Následovalo vystoupení hostů. S pozdravy z Lužice vystoupili Jurij Luščanski, tajemník Domowiny, a Piotr Pałys, předseda sdružení Pro Lusatia z Opolí, který přítomné seznámil s činností této organizace. Dále pak Pavel Muchka, jednatel Matice české, představil akce se vztahem k Lužici pořádané touto společností. Hanuš Härtel informoval členy Společnosti o stavu jednání ohledně získání dalších prostor v semináři, jejich stavu a možném využití. Zuzana Bláhová předala pozdrav od členky SPL paní Marie Zámečnickové ze Žacléře, původem Lužické Srbky z Radwora. Následovala zpráva o činnosti Hórníkovy lužickosrbské knihovny, poděkování za pořízení nového počítače z darů, informace o zavádění elektronického systému knihovny a o možnostech restaurování knih. Poté byl oceněn Česko-lužický věstník, který vyšel ve všech číslech a včas; dosavadní výkonný redaktor Richard Bigl již na funkci nekandidoval, dále však bude pracovat v redakční radě. Velmi uspokojivé bylo i hospodaření Společnosti vedené Klárou Poláčkovou. Schváleny byly jak účetní zpráva za rok 2010, tak plán hospodaření na rok 2011. Jako vždy proběhly i volby do vedení společnosti: místo předsedy obhájil Petr Kaleta. Místopředsedy byli zvoleni Miloš Malec a David Lenk. Členy předsednictva se stali Josef Bartoň, Barbara Kramarzová, Klára Poláčková a Petr Kadlec, členy revizní komise pak Kristýna Hlavatá, Štefan Pilát a Ladislav Hakl. Výkonným redaktorem ČLV se stala Lucie Kolarovičová. Po těchto volbách byla představena výstava fotografií Miloše Malce a Kláry Poláčkové o těžbě uhlí v Dolní Lužici. Jurij Luščanski informoval o nadcházející valné hromadě Domowiny, připravovaném blahověnění kněze A. Andrického, festivalu Lužica a přípravách výročí 100 let Domowiny v roce 2012. Nakonec byli členové informováni o nejbližších akcích. Tím oficiální program skončil a následovalo neformální posezení v Baráčnické rychtě.

Ladislav Hakl

Z HORNÍ LUŽICE

(SN 2. 3.) Předseda Domowiny Jan Nuk se zasazuje za **právo svázat povolení těžby** nerostných surovin v Lužici s **poplatky** ve prospěch Lužických Srbů. Podobný nárok dosud nikdo neformuloval, ač je to u autochtonních menšin v Americe, Kanadě či Austrálii běžné. Důvody vidí Nuk v historii: „Lužičtí Srbové přežili, protože se nikdy nepostavili proti státu a vytrvale snášeli veškeré represe. Jejich fatalismus a skromnost způsobily, že mezi Srby téměř neexistuje revoluční uvažování.“ Vzhledem k tisíc let trvajícím útlaku a diskriminaci předseda Domowiny doufá, že německé státy vezmou v této věci na svá bedra více odpovědnosti než dosud.

(SN 3. 3.) Vědecký pracovník Lužickosrbského ústavu **Měrcín Wałda pokáral vedení Domowiny**, z níž byl z důvodu neplacení členských příspěvků vyloučen. Kritizuje zejména nekolegiální zacházení s členy, kteří si dovoluují vystupovat proti stávajícím poměrům v této organizaci. Jednateli Domowiny Bjarnatu Cyžovi například vytýká, že ignoruje členy předsednictva a roz-

hoduje svévolně, aniž by informoval předsedu či předsednictvo. Tímto způsobem maří činnost předsednictva a blokuje přijetí reformy a nových myšlenek. Cyže rovněž viní z iniciace vyloučení Ludmily Budarjowé a Benedikta Dyrlicha z předsednictva a volených orgánů Domowiny. Bjarnat Cyž neshledal důvody se ke kritice vyjadřovat. Podotkl, že vyloučení členů předsednictva je výsledkem jednání svazového prezidia, do něhož sám nebyl nijak zapojen. Wałda poté na zasedání budyšínské místní organizace SPD zdůraznil, že se mezi Lužickými Srby rozšiřuje frustrace způsobená obavami o vlastní existenci a vyjádřil podporu založení demokratického voleného orgánu, který by nejmenší slovanský národ reprezentoval. Jürgen Rühmann v této souvislosti prohlásil, že z vlastní dlouholeté právníkové praxe dobře ví, že při politických rozhodnutích nemá stanovisko Domowiny jakožto nevoleného orgánu příliš velkou váhu. Sílí rovněž hlasy, které upozorňují, že vytvoření nové zastupitelské instituce může ohrozit samotnou existenci Domowiny.

(SN 7. 3. a 10. 3.) Básník a novinář **Benedikt Dyrlich** a předsedkyně Lužickosrbské školské společnosti **Ludmila Budarjowa** byli 9. září 2010 **vyloučeni ze svých volených funkcí členů předsednictva Domowiny**, a to za podpis otevřeného dopisu básníka Kita Lorence, který měl výrazně kritický charakter. Zároveň jim byla tímto grémiem vyjádřena nedůvěra. Hlasováním předsednictva o jejich odstavení z funkcí a vyslovením nedůvěry se zabývala domowinská smírčí komise. Ta konstatovala, že podepsání otevřeného dopisu je projevem svobody názoru a tato občanská výsada je chráněna ústavou. Svazové prezidium Domowiny poté vyslyšelo stanovisko smírčí komise a na zasedání v budyšínském Lužickosrbském domě vzalo zpět své zářijové rozhodnutí a usneslo se, že Benedikt Dyrlich a Ludmila Budarjowa mohou opět vykonávat své volené funkce v Domowině. Vyjádření nedůvěry oběma funkcionářům však nadále zůstává v platnosti. Dyrlich k tomu podotkl: „Je to jiskra naděje na demokracii v Domowině, ovšem lituji, že nadále trvá nedůvěra vůči Ludmile Budarjowé a mé osobě.“ Předsednictvo Svazu lužickosrbských umělců, v jehož čele Benedikt Dyrlich stojí, pak tuto zprávu přijalo s uspokojením. Přetrvávající vyslovení nedůvěry oběma činovníkům pak členové předsednictva Svazu lužickosrbských umělců chápou jako nedůvěru vůči jejich organizaci a žádají o sdělení důvodů k tomuto postupu Domowiny. Svazové prezidium Domowiny se na zmíněném zasedání také odmítavě vyjádřilo ke kritickým výpadům Měrcína Wałdy. Debatovalo se rovněž o tom, jestli má být v budoucí Braniborské a Saské ústavě Domowina zakotvena jako zástupce lužickosrbského lidu, či zda bude tento národ navenek reprezentován zastupiteli, které si sám zvolí. Převahou jediného hlasu zvítězila druhá varianta, která bude předložena delegátům na 15. valné hromadě Domowiny ke konečnému schválení.

(SN 11. 3.) **Jednání o sloučení obcí Pančic-Kukowa a Chrósćic** pokračují. Příslušná dohoda by měla být podepsána do konce září, aby se spojení mohlo realizovat k předpokládanému datu 1. ledna 2012. Mezitím zformulovala nově založená občanská iniciativa základní otázky, jež by se měly stát podkladem k dalším jednáním. Občany mimo jiné zajímá, proč má být sídlo starosty sjednocené obce právě v Chrósćicích, jaké výhody budou občané ze sloučení mít, jak se změní poštovní adresy obyvatel obou vesnic atd. Starosta Pančic-Kukowa Handrij Mikel v této souvislosti prohlásil, že jeho obec v současnosti hospodaří s velmi napjatým rozpočtem; za spojení obec jednorázově získá 214.000 euro a její každoroční příjmy vzrostou o 66.000 euro.

Z DOLNÍ LUŽICE

(NC 04, NC 05, Rozpšawa županky) Letošní **valná hromada župy Dolní Lužice** se konala 21. ledna v Grodku. Z 88 pozvaných zástupců dolnolužických Srbů se účastnilo 56. Zprávu o činnosti župy v předchozím roce přednesla županka dr. Madlena Norbergowa. Úvodem zmínila řadu kulturních akcí a politických jednání, která loni proběhla. Připomněla, že počet členů župy Dolní Lužice dosahuje téměř třetiny všech členů Domowiny v Horní i Dolní Lužici, že župa Dolní Lužice je největší župou v Domowině. Županka věnovala pozornost lužickosrbskému školství a projektu Witaj, konstatovala úspěchy i neúspěchy. V Dolní Lužici probíhá v nějaké podobě výuka lužické srbštiny v celkem 34 školských zařízeních, školkách, školách a družinách. Ve škole v Bórkowech výuka Witaj zcela zanikla. Projekt zde pokračuje na základní škole, žáci si však bohužel již nepřinesou žádné předchozí znalosti ze školky. Výuka Witaj se úspěšně rozvíjí ve Wětošowě, uvažuje se také o zavedení ve Wjerbně a Turjeji, pokud se podaří zajistit vychovatelky. Županka zmínila spolupráci s koncernem Vattenfall a vyzvala přítomné, aby podávali projekty, na které Vattenfall od roku 2008 přispívá. „Vím, že pro někoho může být těžké prosit Vattenfall o peníze, pokud ale budeme upřímní, musíme si připustit, že jiné možnosti nemáme“, řekla. Županka vyzdvihla činnost pracovní skupiny *Forum Dolna Lužyca*, která připravila návrh změn struktury dolnolužickosrbských institucí. Za současného stavu, v jakém se ocitl srbský jazyk v Dolní Lužici, mají instituce pro zachování a šíření lužickosrbského jazyka zásadní význam.

Závěrem županka připomněla, že 31. května oslaví župa Dolní Lužice 20. výročí založení. Letos 22. května se bude konat oslava, v chrámu sv. Mikuláše v Chotěbuzi vystoupí sbor Lubin, Janšojce a Lužyca. Zopakovala také, že v roce 2012 bude slavit významné výročí celá Domowina, 100 let od svého založení.

Předseda Domowiny Jan Nuk se loučil ve své funkci, na letošní valné hromadě Domowiny v březnu již kandidovat nebude. Posteskl si na často nízké národní sebevědomí Lužických Srbů v Dolní Lužici. Srbština jako cizí jazyk – to je příliš málo, prohlásil.

Pětš Šurman, pracovník Lužickosrbského ústavu v Chotěbuzi, se mezi jiným vyjádřil k faktu, že důležité funkce v lužickosrbských institucích obsazují Němci. Ti se sice v mnoha případech naučili srbskému jazyku a někdy i převzali část srbské identity, avšak pocházejí z německého prostředí. Pětš Šurman připomněl, že se vícekrát v dějinách objevili takoví Němci, kteří projevovali Lužickým Srbům vstřícnost a pomáhali jim.

Na valné hromadě se mluvilo o změně lužickosrbského zákona v Braniborsku. Dále se probíraly záležitosti, které budou projednávány na valné hromadě Domowiny v březnu, tedy o další podobě Domowiny, možnosti založení veřejnoprávního subjektu nebo posílení Domowiny v současné podobě. Rozprava se vedla také o funkci předsedy Domowiny, otázkou je, jestli má nadále zůstat čestnou nebo bude placenou.

Na valné hromadě promluvil i starosta Grodku dr. Klaus-Peter Schulze. Vyjádřil radost nad tím, že se v okolí Grodku chystá těžba mědi a dalších kovů. Koncern Minera, který bude kovy v celkové hodnotě okolo 10 miliard euro těžit, prý bude přispívat městu i spolkům na různé projekty. Starosta přislíbil, že prospěch z těžby budou mít i Lužičtí Srbové.

Projevy v lužické srbštině pro ty z přítomných, kteří jazyk neovládali, po celou dobu valné hromady překládal do němčiny Erwin Hanuš. Podle komentáře Bernda Pittkuningse v Nowém Casniku, je citelně znát nedostatek mladých lidí ovládajících srbský jazyk, kteří se podílejí na činnosti Domowiny. Až bude dost mladých lidí, kteří budou zárukou uchování srbského jazyka a kultury, nastane doba, kdy již nebude na valné hromadě třeba překládat do němčiny.

Účastníci zhlédli film o Dešně s názvem *Dissen – ein wendisches*

Dorf, který byl natočen v němčině a poté přetlumočen do lužické srbštiny. Gregor Wiczorek, vedoucí redaktor Nowého Casniku, ve svém komentáři upozornil na to, že všichni obyvatelé vsi hovoří ve filmu pouze německy, ačkoli jsou mezi nimi i takoví, kteří lužickou srbštinu velmi dobře ovládají a touto řečí mluví od kolébky. Podle něho tím film ztrácí svoji věrohodnost a účel: ukázat lužickosrbskou tvář této vsi. Také snahy Srbů z Dolní Lužice o získání většího podílu peněžních prostředků z rozpočtu Domowiny jsou tím oslabovány, Dolní Lužice se neprávem jeví jako poněmčená oblast.

Na valné hromadě vystoupila krojová a taneční skupina *Serbske swajzbarje* z Grodku, která usiluje o zachování místních lužickosrbských krojů a tanců.

(NC 09) Na únorové **21. výstavě řemesel v Chotěbuzi** se společně představili také lužickosrbsští řemeslníci a podnikatelé z Dolní a Horní Lužice. Lužickosrbské firmy se této výstavě účastnily poprvé loni, letos jich bylo celkem deset, z Dolní Lužice šest, z Horní Lužice čtyři, dalších více než 200 vystavovatelů bylo z Německa a Polska. Společně předvedení připravil *Zwězk serbskich rucnikarjow a śědewzešarjow*. Z Dolní Lužice již podruhé vystavovaly *Burska technika* Reinharda Hänische z Wjerbna, podlahářství Rolanda Paprota ze Škódowa, firma Heinze Lehnitzka ze Zaspů, která se zabývá návrhem a vybavením bytů a obnovou starého nábytku, krejčovství Doris Heinzowé ze Žylowa, které zhotovuje lužickosrbské kroje a jejich součásti, a truhlářství Bagola-Tšuk z Dešna. K nim se letos připojila hospoda Müllerových *K lipje* z Cazowa. Z Horní Lužice se již loni účastnil truhlář Jan Wjeňka z Wotrowa, letos přibyli dlaždič Stefan Čornak z Konjec, interiérové studio Krawc z Wjeliké Dubrawy a uměleckořemeslná dílna z vesnice Steina u Kamjence.

(NC 10) Předseda Domowiny Jan Nuk společně s dolnolužickou župankou Madlenou Norbergowou pozvali na počátku března lužickosrbskou **veřejnost do Srbského domu v Chotěbuzi**. Mluvilo se o změnách právního postavení Domowiny. V současné době je Domowina zastřešující organizací, která sdružuje oblastní organizace Domowiny (župy) a řadu dalších lužickosrbských spolků různého zaměření. Nyní Domowina sice mluví jménem Lužických Srbů, avšak po právní stránce nemůže být považována za zástupkyni všech Lužických Srbů. První model nové Domowiny představil dr. Jürgen Rühmann. Model spočívá v založení veřejnoprávního subjektu. Domowina by v této podobě plnila své současné úlohy, převzala by část činnosti Nadace lužickosrbského národa a měla by oprávnění k dalším úkonům, mohla by například podávat žaloby k soudu. Veřejnoprávní subjekt by byl řízen voleným lužickosrbským sněmem. Volby by byly pořádány každé čtyři roky, volili by obyvatelé lužickosrbské sídelní oblasti, kteří by se přihlásili k Lužickým Srbům. Sněm by volil předsedu a další členy vedení, založil by výbory a pracovní skupiny. Druhým modelem, který představil dr. Detlef Rein, je posílení Domowiny v současné podobě. Domowina by převzala i některé úlohy, které nyní plní stát. Poté se rozvinula obšírná diskuze. Výraznou pozornost věnovali přítomní procesu volby v prvním modelu, tomu, kdo je Lužický Srb a kdo tedy může volit, také hrozbě zneužití v neprospěch Lužických Srbů.

Počet noclehů na Blatech za celý rok 2010 dosáhl 500 000, tuto hranici překročil poprvé. Přírůstek oproti roku 2009 je 8%. Ulrich Nowak, ředitel bórkovského obecního úřadu, si pochvaloval, že zabrala nová rozvojová strategie, která klade důraz na pohodu a zdraví. Turisty do Blat láká nejen příroda, ale stále více *mentální podpora zdraví*.

Ze Serbských nowin podal Petr Ch. Kalina, z Nowého casniku a Rozpšawy županky Miloš Malec.

Gisela Bruk: *Osterbräuche in der Lausitz.* Domowina-Verlag, Bautzen 2010. 95 stran.

Útlá publikace přináší základní, avšak podařený a ucelený přehled o velikonočních tradicích v Horní a Dolní Lužici. Autorka vycházela z jiných německy psaných publikací vydaných mezi lety 1953–2007. Seznam publikací je uveden na straně 95.

Kniha je členěna do několika samostatných kapitol. V úvodu se autorka zamýšlí nad křesťanským původem velikonočních svátků i jejich tradicí na Lužici. Uvádí také optimistický počet lužických Srbů – 50 000. Poté již následují kapitoly věnované jednotlivým velikonočním zvykům. A tak se čtenář dovídá o krajových technikách zdobení a popisování vajec v Horní i Dolní Lužici, o tom, že jimi bylo možné zaplatit daň, o symbolickém významu překonání skořápky jako zmrtvýchvstání Ježíše Krista i o hrách, které se s darovanými vajíčky hrály. Zvláštností bylo darování tří kusů vajíček a velikonočního pečiva kmořencům. Číslo tři je nejen v lužickosrbské kultuře považováno za magické: mělo přinést štěstí, zdraví a Boží požehnání. Zajímavá kapitola vypráví o sbírce velikonočních vajíček etnografa L. Balka v městě Drjowku (něm. Drebkau), která vznikala od roku 1980 shromažďováním malovaných vajec z významných oblastí Lužice. Později byla sbírka rozšířena o zahraniční exempláře – některé pochází i z České republiky. V následující kapitole jsou popsány společné velikonoční zpěvy jako ryze ženské počínání a „klapání“ (lśr. klepotanje, něm. Klappern), tedy průvod chlapců s řehačkami, jejichž hlasitý zvuk měl všechny křesťany upomenout k modlitbě. Proto se také chlapci zastavovali v dědině před Božími mukami, aby před nimi modlíce se postáli. Oba dva zvyky žijí dle knihy na Lužici dodnes, i když převážně jen jako udržované tradice. Další z uvedených velikonočních zvyklostí je střílení z kanónu, které je a bylo na Lužici vždy velmi oblíbeno (jeho hlučnost měla zahnat zlé duchy) či nabírání velikonoční vody s magickou schopností ubrat ženám pár let z jejich věku. Poslední, neméně zajímavá kapitola se věnuje známým křížáckým jízdám. Pojmenování jezdců na koních „*křížerjo*“ pochází od slova *kříž* (čes. kříž) a označuje tedy „muže nesoucí kříž“. I přes některé současné problémy, jakými jsou např. nedostačující počty koní přímo na Lužici, se jedinečná jezdecká

procesí každoročně objevují a dodržuje se i dvanáct tradičních pravidel těchto velikonočních jízd (jako příklad uvedme to, které určuje minimální věk *křížera* na čtrnáct let).

Veškeré velikonoční zvyky jsou nejprve pojmenovány německy vzhledem k volbě jazyka, v němž je kniha napsána, ovšem u každého z nich je bez výjimky uveden jeho lužickosrbský ekvivalent. Uvádění lužickosrbského výrazu se týká také ostatních v textu uvedených velikonočních předmětů, činností, popř. i místních názvů, vždy však tento výraz stojí až na druhém místě, jakoby v pozici překlada.

Celá publikace zaujme na první pohled převážně svým kvalitním provedením. Texty doplňuje nečekaně velké množství barevných fotografií i dobových obrazů s popisy. U některých současných vyobrazení se však někdy neubráníme dojmu, že nejsou pořízeny při skutečných událostech, nýbrž jen pro tuto knihu (např. strana 52, mladí chlapci před křížem na návsi s hlavou skloněnou k modlitbě) – v určitých okamžicích to pak v mých očích snižuje autenticitu textu samotného, který má čtenáře přesvědčit o tom, že lužickosrbské velikonoční zvyky jsou stále přirozeně živé.

Co však hodnotím velmi vysoko, je začlenění ukázek z umělecké literatury (např. básně Handrije Zejlera na str. 9 nebo Kita Lorence na str. 15) a hlavně pak autentických zážitků a vyprávění dříve narozených obyvatel Lužice, která vhodně přibližují popsaný velikonoční zvyk. Tyto vzpomínky jsou naopak uvedeny nejprve v lužické srbštině a teprve poté přeloženy i do jazyka německého. Je to prvek, jenž celou publikaci oživuje, a ta se stává čtivější a přibližuje se tak širokému publiku.

Ke konci knihy (str. 92–94) je uvedena praktická tabulka, která čtenáři podá přehled o rozličných akcích a podnicích na Lužici v době Velikonoc; uvádí nejen datum, nýbrž i přesné místo konání. Zvláštní tabulka je pak věnována rozplánování křížáckých jízd včetně časového a místního určení.

Uvážím-li účel, pro který byla kniha vydána, je mé celkové hodnocení jistě kladné. Bez váhání mohu publikaci doporučit všem zájemcům o ucelené, i když nijak podrobné shrnutí lužickosrbských velikonočních zvyků i těm, kteří by si chtěli knihou jen zalistovat: její koncepce totiž nevyžaduje postupného čtení jednotlivých kapitol, a proto si čtenář může vybrat jen to téma, které jej bezprostředně zaujme.

Lucie Kolarovičová

Objížďení polí ve Wotrowě

Každoročně o velikonoční neděli se v hornolužické vesnici Wotrowě (německy Ostro) odehrává pozoruhodný obyčej. Ráno o čtvrt na sedm se obcí rozlehne hlas zvonu, svolávajícího věřící ke mši. Za jeho zvuku se k tamní návsi začínají sjíždět jezdcí na koních. Oblečení jsou většinou ve starších, obnošených šatech. Na nohou mají vysoké jezdecké boty. Ani koně nejsou nikterak napařáděni. Jezdci se na wotrowské návsi řadí po dvojicích za sebou. Jejich řazení však není nijak nahodilé. Již týden dopředu, na Květnou neděli po bohoslužbě, se účastníci domlouvají, která dvojice pojedje v čele. Musí mít mírné koně, neboť tento pár poveze korouhve. Je určena taky druhá a třetí dvojice. Zhruba uprostřed jízdního průvodu má své místo „*kantor*“. Důležitou složkou obyčeje je totiž zpěv, který vede právě kantor. Ten se snaží, aby zejména v přední části průvodu zaujali místo dobří zpěváci.

Přibližně v šest hodin a dvacet minut se průvod rozjede na malé návrší ke kostelu. Tady se zastaví. Z bočního vchodu do koste-

la jim farář a jeho pomocník vynesou nejprve dvoje korouhve. Ve Wotrowě mají dva páry korouhví: staré a nové. K objížďení polí se většinou užívají staré korouhve. Mají vyšíty světle žlutý kříž v rudém poli. Ale v roce 1991 a 1992 jsem byl svědkem též toho, že si jezdcí k vykonání obyčeje vzali korouhve nové, které Wotrowským vyšila Marja Lebzec, rodačka z nedalekých Kanec. Tyto nové korouhve se pak vždy užívají při známé odpolední jízdě křížáků (*jěchanje křížerjow*). Se kterými korouhvemi jezdcí objížďení polí (*jěchanje wokolo polow*) vykonají, závisí především na tom, která dvojice korouhví se prvnímu páru předá. Korouhve se podávají ze zadu nebo z boku, aby jejich červená barva nepoplášila koně. Tyč, na níž je korouhev uchycena, se zasune do podperného pouzdra, které mají oba nosiči upevněno na dolním konci pravého třmenu. Pouzdro je volné, aby se v případě, že by se kůň splášil, dala korouhev odhodit a neohrožovala tak svého nositele. Jak je to praktické, jsem se měl možnost přesvědčit na vlastní oči.

Po předání korouhví pak farář nebo jeho pomocník předá *kěbětároví* (kostelníkovi), který jede vždy na levé straně druhé dvojice, kříž s ukřížovaným Kristem (*Boža martra*). Kříž je obvinut stólou. Jak mi sdělil wotrowský farář Jurij Kral, štóla má význam vzdání pocty Ježíši Kristu, který za odpuštění našich hříchů trpěl na kříži.

Wotrowská velikonoční jízda okolo polí. Foto Milan Krajča.

Krucifix nyní vozí Konrád Čornak. V posledních letech se levému jezdcovi ze třetí dvojice dostává cti nést sošku Zmrtvýchvstalého Krista (*Zrowastanjenjeho Chrysta*). To je naprosté novum, jež jsem zaznamenal až v roce 2006. Tato soška se v průvodu Wotrowských nikdy dříve nevyškytovala. Snažil jsem se doptat, odkdy ji ve Wotrowě užívají. Ale odpovědi mi bylo zatím jen pokrčení ramen.

Po předání těchto neodmyslitelných atributů obyčejně zpravidla objede celé jízdní procesí za zpěvu křesťanských písní – kěrluší – jedenkrát kostel s přilehlým hřbitovem a zamíří ve směru předem dohodnuté trasy. Během této objíždky se k průvodu ještě přidávají opozdílci i jezdců z některých vísek wotrowské farnosti. Ale v devadesátých letech jsem byl svědkem i toho, že účastníci objíždku kostela vypustili a rovnou zamířili na smlouvanou trasu. Směr pouti velikonočních jezdců je každý rok jiný. Jednou jejich jízda směřuje na jih do Kašec (Kaschwitz), či do Žuric (Säuritz), jindy do Swinarnje (Schweinerden), do Krěpjec (Kriepitz) nebo Jawory (Jauer). Pokud je dobré počasí, trasa objíždky se natáhne, je-li škaredě, objížďení se zkracuje. Ke své pouti průvod využívá vždy cest se zpevněným povrchem – tedy asfaltových nebo s kamenným dlážděním. Je to dáno tím, že většina jezdců má koně půjčené, nikoliv vlastní. Jejich dočasní pánové je nestihnou dostatečně zajezdit. Když takové zvíře ucítí pod kopyty měkkou zem, se začne plašit a stane se nepokojným.

Při průjezdu vesnicemi procesí zpívá křesťanské písně a chvalo-zpěvy zvané, jak už bylo řečeno, *kěrluše*, při cestě mezi poli a lukami se modlí růženec. Písně nezpívají jezdců z paměti, ale z tenkých sešitků, kde jsou natištěny. Každý kěrluš má své číslo. Dříve kantor vyvolal číslo písně, která se má začít zpívat. Tato zpráva se roznesla po celém průvodu, jeho účastníci si píseň rychle vyhledali a mohli začít zpívat. Dnes se to dělá údajně tak, že si stejně jako u odpolední jízdy křížáků účastníci už předem domluví pořadí písní. Číslo tohoto pořadí se natiskne na tenký papírek, který si každý vlepí do svého sešitku s kěrlušemi. Tímto pořadím se pak účastníci při svém zpěvu řídí. Je asi zbytečné uvádět, že všechny zpěvy a modlitby se dějí v hornolužické srbštině. Wotrowští jsou mezi Srby uznávaní jako velmi dobří zpěváci. Zasluhu na tom má bezpochyby rodina Cyžů, v níž se dědí působnost kantora. V současné době tuto funkci zastává Tobias Cyž.

Jízda se zpěvníčkem v ruce je ovšem náročná na vedení koně.

Otěže se totiž musí držet jen v jedné ruce, aby bylo možné koně ovládat. Pruhy otěží se tedy zpravidla drží mezi palcem a ukazováčkem a mezi prostředníčkem a prsteníčkem. Pohybem ruky v zápěstí je pak kůň veden doprava či doleva. *Jěchanje wokolo polow* se děje pomalou jízdou. Člověk dokáže jezdcovi předehnat pouhou rychlejší chůzí. I tak se jízdní procesí často trhá. Zejména zadní část zaostává. Tehdy je možno uslyšet kantorův výkřik: „*Kusk pomalšo, abo dočakamy*“! Průvod se zastaví, srovná a opět pokračuje v jízdě. Před vjezdem do každé vísky se rovněž zastavuje a opět uspořádává do celistvé formace. Trhání a zvětšování rozstupů je dáno už samotnou délkou jízdního procesí. Jen v roce 1991 jsem zběžně napočítal přes sedmdesát účastníků průvodu. A to i přesto, že bylo chladné, deštivé počasí. Trasa celé jízdy převážně tvoří nepravidelný okruh. Jen když se např. jeli připomenout starým lidem do Swinarnje, kde byl do roku 2000 charitativní dům pro přestárlé lidi, objeli se zpěvem jedenkrát swinarnjenskou náves a po stejné cestě se vraceli do Wotrowa. Když jindy zase projíždějí Jaworou, kde je kaplička, obstoupí ji na koních a se sejmутými čapkami i klobouky se modlí.

Celý obyčej je ryze mužskou záležitostí. Účastníky jsou pouze Lužičtí Srbové od čtrnácti let nahoru mužského pohlaví a katolické konfese. Přesto na počátku devadesátých let mezi nimi byla i jedna Srбка, která sportovně jezdila na koni. Oblek na sobě měla jezdecký, a tak mnozí účastníci ani nepoznali, že je mezi nimi žena. Tehdejší kantor, Jurij Cyž, se tvářil, že o tom neví. Co se týče profesního rozvrstvení, účastní se *jěchanja wokolo polow*, kterému ale ve Wotrowě říkají spíše *raňše jěchanje* – na rozdíl od odpoledního *jěchanja křížerjow* – všechny sociální vrstvy mužské populace. V průvodu vedle sebe jedou zemědělec, řemeslník, úředník či lékař. V krajině vynívá celé procesí imponantně. Jestliže svítí slunce a ranní červánky lemují svěže se zelenající koberec polí a luk, uprostřed něhož se vine dlouhá šňůra hlasitě se modlících jezdců, doprovázená klapotem kopyt a nachelem standart v jejím čele, působí celkový obraz na případného pozorovatele velmi sugestivním dojmem. Přesto bývá přihlížejících málo. Nejčastěji se s nimi můžeme setkat po návratu do Wotrowa. Pokud jezdcovi dorazí do vesnice dříve, než skončila mše, objíždějí wotrowský kostel a přilehlý hřbitov tak dlouho, dokud bohoslužba neskončí. Pak odevzdají zpět křesťanské atributy svého obyčejě.

Poté popojede průvod trochu dopředu, takže obstoupí celou horní část kostelního objektu, koně postaví hlavou ke kostelu a modlí se *Jandžel Knjeza* (Anděl Páně). Pak ještě kantor vyvolá číslo *kěrluše* a s jeho zpěvem se jezdci rozjíždějí do svých příbytků.

Tak tedy vypadalo jěchanje wokolo polow především v letech 1990–1992 a 2006, kdy jsem měl možnost je osobně zaznamenat. Podle pamětníků však dříve jezdili jen samotní wotrowsští sedláci. Do druhé světové války se účastnilo objíždění polí do padesáti jezdců. Všichni účastníci měli své vlastní koně. Vyjíždělo se o páté hodině, aby jezdci stihli být už o půl sedmé nastrojeni na mši v kostele. Objížděla se především ta pole, na nichž bylo nase-to nejvíce pšenice. Zdůvodňovalo se to tím, že z pšeničné mouky se pečou hostie.

V roce 1940 vyšlo nařízení, že srbští faráři musí opustit lužickosrbské farnosti a nahradí je Němci. Tak se na wotrowskou faru dostal řeholník Othmar Franke. Ten ale Srbům ve vykonávání obřadu nebránil, jenom stanovil, že se ho mohou zúčastnit osoby až od 17 věku. Rovněž srbské *kěrluše* měly být postupně nahrazovány německými. Na konci války Wotrowským řadu koní pobrali Němci a po nich Rusové. Proto pole objížděli jen nejzámožnější sedláci a jejich synové či čeledíní – tak do třiceti mužů – a to i přesto, že věková hranice pro účast opět klesla na 14 let. Postupně však počet účastníků znovu narůstal. V padesátých letech však mezi nimi došlo k rozkolu. Srbský učitel Michal Nawka upravil dosavadní *kěrluše* do spisovné srbštiny a složil i některé nové. Konzervativní část chtěla ponechat staré chvalozpěvy, druhá část zpívala jejich novou versi. Další novinkou bylo, že se v průvodu začali objevovat i obyvatelé vísek z wotrowské farnosti. Prvním byl údajně Bjarnat Rab z Jawory, který prý prohlásil: „Když se musím celý rok o koně starat a běhat kolem něho, ať ho aspoň pořádně využiji.“ Wotrowsští proti tomu nic nenamítali – nevadilo jim to.

Brzy však přišla skutečná zkouška. Násilná kolektivizace! V roce 1961 si již říkali, že nepojedou, když jim pole beztoho už nepatří. Stačilo málo a celá Lužice přišla o ojedinělý obyčej. Naštěstí to Wotrowským nedalo a nakonec přece jen jeli. Objížděku polí, byť krátkou, vykonali i v roce 1970, kdy údajně napadlo na Velikonoce hodně sněhu. Družstevní technikou si prohrnuli cestu, aby vůbec mohli jet. To už neměli vlastní koně, a tak byli nuceni je shánět (*holić*) a půjčovat na Velikonoce bezmála po celé tehdejší NDR. To trvá prakticky dodnes, i když chovatelů koní mezi Lužickými Srby přibývá. Kam až vzpomínky pamětníků sahají, konalo se objíždění polí ve Wotrowě každý rok. A dokonce i v roce 1945, kdy už vojenská fronta byla blízko. Jen jednou, ještě za kantorování Pawoła Cyže, skrápěl zdejší oblast takový liják, že se rozhodli přesunout *raňše jěchanje* na velikonoční pondělí.

Tolik ze vzpomínek pamětníků. Zbývá říci si pár slov o gene-si obyčeje. Podobné objíždění či obcházení polí, jaké nachází-

me ve Wotrowě nebo Wostrowci (Ostritz), vycházelo z dávných pohanských rituálů, spjatých s vytvářením magického kruhu. Věřilo se totiž, že za dodržení přesně stanovených podmínek při jeho vykonání je prostor uvnitř tohoto kruhu chráněn před zlými silami. Nejednalo se ovšem pouze o pole. V Lužici vládla představa, že obehnutí obce pluhem brázdou či brázdami podle pevně stanovených pravidel chrání její obyvatele před zhoubnými epidemiemi (např. morem). Katolické církvi se podařilo části těchto obřadů propůjčit křesťanské atributy a využívat je tak k posilování křesťanské víry. Opačnou cestou se vydal protestantismus. Jako příklad můžeme uvést případ rakečického pána Hanse Christoffa von Ponickau. Jak v církevních pramenech vypátral známý německý badatel E. Schneeweis, uvedený šlechtic roku 1597 zakázal Srbům objíždění polí s kříží. Zapověděl taky faráři a kostelníkům, aby jim tyto kříže vydávali. Neuposlechnutí se mělo trestat pěti toлары ve prospěch kostela. Objíždění polí se tak udrželo až do 19. století toliko v katolických oblastech Horní Lužice, kam patří i Wotrow. O objíždění polí ve Wotrowě nás informuje už Katholska protyka za Hornju Lužicu na léto 1869, vydaná v Budyšině v roce 1868. Zmínka o obřadu se pak opakuje i v dalších protykách až do roku 1872. Dále Katolski Posoľ z roku 1884 (str. 73) podává zprávu, že v některých vsích, kde není kostel – konkrétně v Miľoćicích a Jawoře – vyjíždějí „*křížerjo*“ už ráno v pět hodin do polí. Kdy v těchto vsích obřad ustal, mi není známo. Ludvík Kuba zaznamenal, že v devíti vesnicích slepské farnosti obcházela děvčata o velikonoční noci se zpěvem pole. Jak sám uvedl, dívky věděly, že na Božím požehnání je vše závislé. Tedy i úroda. To mě zaujalo a ptal jsem se mladších Wotrowanů (do 40 let), zda věří, že objíždění polí přinese větší úrodu. Všichni dotázaní shodně odpovídali, že ne. Jejich motivací k účasti je pouze uchovat hezkou tradici. Myslím si, že uvedené chápání je důsledkem násilné kolektivizace. Združstevněním polí se porušil pocit bezprostřední existenční závislosti na výsledku žní. Nicméně důležitá funkce stmelování lužickosrbského etnika ve wotrowské farnosti a uchování slovenského jazyka obyčejí nadále zůstává.

Závěrem svého příspěvku srdečně děkuji svým informátorům za údaje které mi poskytli, a především za trpělivost, kterou se mnou a mými neustálými, všetečnými dotazy měli. V první řadě musím vzpomenout tři muže z Wotrowa: dlouholetého místního kantora Jurije Cyže (kantorem v letech 1967–2002), dále zesnulého faráře Jurije Krale a rovněž dnes už zemřelého učitele Cyrila Nawku. K dalším informátorům v letech 1991/92 patřili: Jurij Hajdan (60 let) – rolník, Pawoľ Čornak (66 let) – rolník, Pawoľ Cyž (65 let) – rolník, Jurij Delan (67 let) – rolník, Jan Jož (64 let) – rolník a dřívější kěbětár, Jurij Wjeňk (82 let) – stolař, Cyril Weclich – rolník, Jurij Čorlich (85 let) – rolník z Kanec, Bjarnat Rab (56 let) – z Jawory, Jurij Hančik (69 let) – rolník z Jawory.

Milan Krajča

TIMA MEŠKANKA

Wo wobroće „něšto abo někoho na jedne kopyto bić“

Wozjewjenje mjenow wosobow, kiž su za statnu bjezstrašnosć swoje rozprawy pod kryjacym mjenom pisali, je trěbne, dokelž móže so tajna džětawosć tajkich a podobnych službow jenož přez dekonspiraciju znjemóžnjeć. Wobhladamy-li sej wozjewjenu lisćinu mjenow w Serbach skutkowacych inoficialnych sobudžětaćerjow, tak wona samo so wě dospołna njeje. Ma to swoje objektivne a subjektivne přičiny. Přičina objektivneho razu je ta, zo je so w dobje přewróta 1989/90 tójšto podložkow

znićilo. Wosebje hłownohamtscy sobudžětaćerjo Choćebuskeho wobwodneho wjednistwa statnje bjezstrašnosće mějachu dosć časa, swoju zberku nahromadzenych informacijow wotstronjeć. W Drježdžanach, Lipsku a Berlinje su t. mj. byrgarske komiteje sydło statnje bjezstrašnosće wobsadźili a na te wašnje něštožkuli wuchowali. Přičina subjektivneho razu je ta, zo přizwoli so džensa přistup k zawostajenstwu wotpowědného ministerstwa jenož tym, kiž móža dokładnje wopisany a wobmjezowany slědžerski zajim dopokazać. Tutón mój zajim počahuje so na skutkowanje sobudžětaćerjow ministerstwa w serbskich intelektualnych kruhach. Tuž ani cyrkwje ani institucije kaž Domowinu, šule w měsće a na wsy, wšědne žiwjenje jednorych Serbow a podobne wobkedźbować njemóžu. Přeni kompleks, cyrkwje, je wšak so hižo

w 1990tych letech nadrobnje presledzil, druhi kompleks hisce na svoje wobdzeltanje čaka.

Předžemy-li listinu wozjewjenych inoficialnych sobudžetačerjow, tak hodži so tež w tym padže rjec, zo njesměmy wšitkich na jedne kopyto bič. Su byli tajcy kaž IM Günter, kiž su swěru wjace hač třiceći lět wo wšem a wšitkim donošowali. Jurja Krawžu su sej hłownohamtscy sobudžetačerjo ministerstwa jara wažili a česčili a jemu tuž 30. nowembra 1988 z ruki wodžaceho oficera 300 hriwnow financneje přidželenki spožčili. Další tajki swěry a spušcomny sobudžetačer bě IM Klaus Frenzel. Wot 2. julija 1975 je wón za Choćebuske wobwodne wjednistwo statneje bjezstrašnosće džetał, 1983 so wón oficalnje kolegam w Budyšinje přepoda. Helmut Richter bě mjenujcy mjeztym za natar Budyskeje redakcije Serbskeho rozhtosa zamołwity. Dokelž je měł wobšěrne službne a wobobinske styki ze sobudžetačerjemi we wšech serbskich institucijach, su jeho móhli zaměrje tu a druhdže zasadžeć. W léce 1985 bu IM Klaus Frenzel do operatiwneje kontrole wosoby OPK Lyriker, kotraž je so přećiwu Benedikteje Dyrlichej měřita, zawjedzeny. We wotpowědnym protokolu so k tomu posłownje piše, zo je tež hižo lěta do toho wo Dyrlichu a serbskim spisowacelú Kitu Lorencu rozprawjał a je tuž na dosahce wašnje za tutón nadawk kwalifikowany. Kruhi spisowacelow běchu najpozdzišo wot srjedz 1960tych lět, konkretnje wot 11. plenuma Centralneho komiteja SED 16. do 18. decembra 1965, woblubowane polo džetawosće tajneje služby. Njetrjebamy su tuž džiwac, zo je so tež Jurij Koch w pózdnych letech NDR wot statneje bjezstrašnosće presčehował a zo su so mj. dr. jeho wobswětoškitne aktiwity wuskušowali. W léce 1962 wšak bu wón jako rozhtosowy redaktor w Delnej Łužicy wot statneje bjezstrašnosće jako GI Milan nawabjeny, je pak so hižo 1964 sobudžeta wotwłakował, tak zo Choćebuscy čekisća jeho IM-aktu pobrachowaceho přidžeta dla 1979 zawrěchu. Jako jenički z inoficialnych sobudžetačerjow w Serbach je Koch po přewróce w zjawnosći wo swojich stykach ze statnej bjezstrašnosću rozprawjał a přičiny za nje w Serbskich Nowinach 15. oktobra 1996 mjenował. Wo nim nastaty wobraz ma so tuž z dodatymi faktami wudospoňić a skorigować.

Pady, zo by inoficialny sobudžetačer po swojej woli sobudžeto

ze statnej bjezstrašnosću skónčil, su ředke a jónkrótne. Zwjetša skónčichu hłownohamtscy sobdžetačerjo wěstotneho aparata džeto z informantom sami, njebě-li wón jim hižo wužitny. 28. junija 1983 nawabjeny IM Gottwald so 11. meje 1988 ze sobudžeta wuwjaza a IM-akta so zarchiwizowa. Kaž je Monika Dyrlichowa lětsa, dwaj lětdzesatkaj po přewróce w zjawnym stejišću wujasnita, njeběchu jeje rozprawy za statnu bjezstrašnosć wunošne. Ředke wuwzace, zo wupowědži informant ze swojeje wole sobudžeto ze statnej bjezstrašnosću, bě IM Anita alias Ingrid Hustetojc. Wona bu 1981 za wuskušowanje ewangelskeje studentskeje wosady w Choćebuzu nawabjena. W léce 1986 wotpokaza Hustetojc dalšu džetawosć w službje statneje bjezstrašnosće. Podpołkownik Adolf Bender wopodstatni, čehodla bě so IM Anita za inoficialne sobudžeto njewužitny stat: IM je so w zaidženosći na cyrkwinske pozicije podať, kiž jemu další kontakt z MfS njezmóžnjeja. IM widži w svojim inoficialnym zhromadnym džele z MfS podrywaje swogeho wobobinskeho wuwica a znjewužiwaje dowěry k swojemu kruhej přećelow a znatych kaž tež napřećo cyrkwiskim wosobam.

Při wšem preslědženju a wotkrywanju skutkowanja inoficialnych sobudžetačerjow statneje bjezstrašnosće dyrbimy přeco na to džiwac, zo su woni w nadawku stata a strony jednali. Nadawkidawarjo a politiscy zamołwici běchu oficerojo statneje bjezstrašnosće a funkcionarojo statnych a stronskich institucijow totalitarneho režima. Jim a jich skutkowanju njech so tohorunja třebna kedžbnosć wěnuje.

Pomůcka: něšto na jedne kopyto bič – wztít něco z jedné vody naćisto; wozjewjenje – zweřejnění; bjezstrašnosć – bezpečnost; hłownohamtiski – profesionální; wobwodny – krajský; byrgarski komitej – občanský výbor; wobkedžbowac – sledovat; hodži so – dá se; přidželenka – přiděl; spožčic – poskytnout, propůjčit; swěry – věrný; spušcomny – spolehlivý; zawjesć – uvést; nadawk – úkol; presčehowac – pronásledovat; wobswětoškit – ochrana životního prostředí; wuskušowac – sledovat; wotwłakowac so – vyhábat se, stranit se; pobrachowac – chybět; zaidženosć – minulost

ROZHOVOR

Na poslední valné hromadě naší společnosti (viz Noviny z domova) byla výkonnou redaktorkou Česko-lužického věstníku zvolena Mgr. Lucie Kolarovičová. Následujícím rozhovorem bychom čtenářům v krátkosti chtěli představit její sora-bistický profil.

Únorová valná hromada SPL vás jednohlasně zvolila na uvolněné místo výkonného redaktora našeho měsíčníku. Čtenáři již znají některé vaše překlady lužickosrbšské literatury i reportáž o cestě do Horní Lužice. Kudy vedla cesta k vašemu osobnímu zájmu o Lužické Srby?

O Lužici jsem poprvé slyšela již v době mého studia na gymnáziu, neboť jsem se narodila právě ve frýdlantském výběžku. Na nějakou dobu jsem na ni pak pozapomněla, abych ji znovu objevila na jedné z přednášek dnes již zesnulého prof. Štěpána při mém studiu na brněnské slavistice. Přednáška byla natolik poutavá, že ve mně vzbudila zvědavost, která mne nakonec dovedla k trvalému zájmu o Lužické Srby.

Ludvík Štěpán se výrazně zasloužil o obnovení sorabistického bádání na filozofické fakultě v Brně. Jak se dál projevoval váš zájem na půdě tohoto vzdělávacího ústavu?

Poté, co mne pan prof. Štěpán zaujal svou přednáškou, začala jsem hledat více informací i na naší fakultě. Shodou okolností připravovali tehdejší asistenti Ústavu slavistiky FF Masarykovy univerzity Petr Kalina a Josef Šaur exkurzi do Lužice, která mi ihned učarovala. Následoval cyklus přednášek obou pedagogů a odtud byl už jen krůček k doporučení letního jazykového kurzu v Budyšině. Náhoda tomu chtěla, že jsem se v Budyšině seznámila i s dalším z aktivních propagátorů lužické srbštiny na brněnském ústavu, panem magistrem Františkem Březinou.

Pro svou novou funkci máte tedy velmi dobré předpoklady. Jak bude Věstník pod vaším vedením vypadat? Chystáte nějaké výrazné změny?

Věstník má a měl pro mne vždy nádech tradice, a pokud se podíváte na vydání z minulého století, zjistíte, že se vlastně příliš nezměnil. Na druhou stranu je jisté, že každý šéfredaktor promítá do své práce sám sebe. Ráda bych pokračovala v tom, co se podařilo opět o něco více mému předchůdci – otevřít časopis širšímu okruhu čtenářů. Trochu postrádám vlastivědné příspěvky a pohledy a názory lidí na současnou Lužici, také mi chybí příspěvky z oblasti hudby nebo kultury obecně; naopak velmi mne nadchlo čtení na pokračování. Ovšem Věstník vždy odrážel život v Lužici i u nás – a proto uvidíme, co život přinese.

Připravil Petr Kaleta

Bohumila Šretrová: Chci domů

Dojeli do Budyšína. Na nádraží na ně čekal strýcův přítel a Jakoubkův učitel lužické srbštiny Michal Hórník. I teď, když si na to po dvanácti letech dospělý Jakub Bart vzpomínal, prožíval znovu ono radostné vzrušení, které proběhlo jeho nitrem, když tehdy „pana profesora“, jak Hórníkovi říkával, na nádraží spatřil. Hórník se nejen přišel rozloučit se svým milým žákem, jemuž chtěl ještě na cestu říci několik teplých a vážných slov, ale přinesl i dopis, který měl Jakub Herman v Lužickém semináři v Praze odevzdat Józefu Pallmannovi, který byl tehdy praesešem, představeným tohoto studentského internátu. Vždyť to byla z velké části práce právě Michala Hórníka, že mladý, patnáctiletý Jakub Bart mohl v onen podzimní den odjíždět do Prahy. To Hórník sehnal stipendium, protože jinak by se byli Bartovi rodiče asi stěžili mohli odvážit vydržovat Jakuba kdoví kolik let na studiích v Praze. Bartovi neměli tak velký statek, aby mohli tolik z něho věnovat na jednoho syna. To dobře věděl i Jakub Herman, i Michal Hórník. Jenže jim oběma šlo přece o to, aby z Jakoubka byl dobrý lužickosrbský farář, aby v jeho srdci se nadobro a navždy usídlila věrná láska ke všemu slovanskému a především k vlastnímu národu.

Michal Hórník sice v první řadě přišel za Jakoubkem, ale přišel se také pochlubit svému příteli Hermanovi, že od 1. října přestane být kaplanem a stane se farářem v budyšínském kostele Našeje lubeje Knjenje. Ovšem strýc Herman mu tehdy oplatil oznámením, že i on přestane být administrátorem a stává se – rovněž od 1. října – farářem ve Wotrowě.

„Chtěl jsem tě pozvat na svou farářskou instalaci,“ usmál se trochu zklamaně Herman, „chtěl jsem to udělat ústně, a proto jsem ti napřed nic nenapsal, ani nevzkázal. A vidíš, teď nemůžeš ani ty na tu mou, ani já na tu tvou. A tomu se říká přátelství!“

„Nu, víme oba, že přátelství znamená trochu víc,“ řekl tiše Hórník.

Chvilí bylo ticho. Ale ona troška trpkosti rychle vyprchala, protože oba měli radost z toho, že se současně stávají faráři. Samostatnými faráři. „Bude přece jen trochu víc času,“ zaliboval si Hórník.

Herman se hlasitě zasmál. „Povíme si to za půl roku. Michale,

chtěl bych se vsadit, že – jestli jsme teď vyšetřili pro sebe stěží jednou za šest neděl hodinku na přátelské popovídání, teď to bude tak jednou za čtvrt roku! Copak tě neznám? Stále máš plné ruce práce, stále někam pospícháš, věčně se díváš na hodinky.“ Poslední slova zazněla už trpce.

Hórník sklonil provinile hlavu: „Máš pravdu, Jakube. Ale když já všude kolem sebe vidím, kolik práce je tu potřebí...“

„Vždyť já také, Michale,“ přisvědčil Herman. „Nic ti nevyčítám. Ale – všechno se musí pěstovat – i láska k vlasti, k národu – přátelství... Pro všechno si musíme umět najít čas...“

Po této vážné rozmluvě, které Jakoubek naslouchal ani nedýchaje a bezděčně i vědomě si ukládaje každé slovo do svého srdce, se oba přátelé na chvíli odmlčeli a pak se rozpovídali o tom, co je nového v Budyšíně, jak to tam vypadá s Lužickými Srby, co se studenty na gymnáziu a v učitelském semináři. Měli si toho tolik povídat, že Jakoubkův tatínek už začínal mít strach, aby vlak neujel bez Jakoubka a bez strýce Hermana. Ale Hórník dával bedlivý pozor. Vypočítal si to tak, že když se pak v poslední chvíli se svými milým žákem loučil, až nakonec, až po tatínkovi, že mu stačil ještě tichými, měkkými, ale velmi důraznými slovy připomenout, aby pamatoval na to, že jede do Prahy studovat proto, aby pak tady doma, v Lužici, pracoval mezi Lužickými Srby a pro Lužické Srby. To že je jeho povinnost, na kterou musí vždycky a všude pamatovat! – Jenom pár slov tehdy pronesl k rozechvělému chlapci, ale slov tak dobře volených a tak pronesených, že skutečně zapadla hluboko do mladého srdce a stala se na celý život ukazatelem cesty! Nikdy na ně Jakub Bart nezapomněl. Ani tehdy ne, když už dávno nebyl Bartem, ani tehdy ne, když už dávno byl – Čišinským!

Vlak se rozjel a Jakoubkovi začalo být tak nějak těsně u srdce. Raději se ani oknem nedíval, ač jej k tomu strýc vyzval. To tak, aby mu kouř lokomotivy vnikl do očí, které jej tolik svědí, a proto mu vlhnu. „Ještě by si někdo mohl myslet, že pláče.“ No, tatínek by to asi pochopil a pan profesor – či vlastně teď už bude říkat pan farář Hórník – by určitě dělal, že to nevidí, ale on, Jakub, skutečně nepláče, to ne! To mu jen tak nějak samy od sebe slzy tekou po tvářích. Ještě že to strýc Herman nevidí. – Ten zatím už také odstoupil od okna, sedl si na protější lavici a jen tak pohledem zavadil o Jakoubka, ale jeho slzy „neviděl“. To byl Kubíček rád! A také byl rád, že zatím byli ve voze sami. Snad mu ty protivné slzy oschnou, než někdo přistoupí...

 ZÁPISNÍK

V sobotu 7. května pořádá Matice česká exkurzi do Budyšína, Pančic-Kukowa a kláštera Marijiny Hvezdy. Cena: 500 Kč (členové SNM), 600 Kč (ostatní). Odjezd v 6.30 hod., návrat v 21 hod. Přihlášky se přijímají každou první středu v měsíci od 14 do 17 hod. v bývalém prezidentském salónku Nové budovy Národního muzea. Počet účastníků je omezen na 45 osob.

V úterý 17. května bude možné prohlédnout si historické prostory Lužického semináře na Malé Straně. Prohlídka bude

spojena s přednáškou o činnosti Společnosti přátel Lužice a zájmu českých obrozenců o Lužické Srby. Sraz zájemců bude v 17 hod. před budovou semináře (ul. U Lužického semináře 90/13).

V pátek 13. května vás zveme na prezentaci knihy *Ještě než odejdeš* o posledních lužickosrbských ženách, které stále běžně chodí v národním kroji. Knihu představí Mačij Bulank (fotografie), Róža Domašcyna (text), Měrcin Weclich (hudba) a Milan Hrabal (překlad) v Hórníkově lužickosrbské knihovně (ul. U Lužického semináře 90/13) od 18 hod.

Česko-lužický věstník vydává Společnost přátel Lužice, U Lužického semináře 90/13, 118 00 Praha 1-Malá Strana, www.luzice.cz, tel. 234 813 146, za **finanční podpory ministerstva kultury ČR** ročně v deseti číslech a jednom dvoučísle nákladem 300 výtisků. Cena 20 Kč.

Redakční rada: výkonná redaktorka Lucie Kolarovičová, Řetězová 8, 110 00 Praha 1, lucie_kolarovicova@centrum.cz;

zástupce Petr Kalina, vestnik@luzice.cz; členové: Richard Bígl, Zuzana Bláhová, Radek Čermák, Josef Šaur, Jan Zdichynec.

Roční předplatné: ČR 200 Kč, zahraničí 20 € (hotově 15 €) bankovním převodem na účet ČSOB (Poštovní spořitelny) 181757044/0300.

Objednávky a stížnosti na nezasilání: Klára Poláčková, Habartická 1a, 190 00 Praha 9, polackova.klara@seznam.cz, tel. 607 588 684.

Rada se ne vždy ztotožňuje s názory a slohem pisatelů. Za pravdivost odpovídá autor. MK ČR E 6880. ISSN 1212-0790.